

W trakcie przygotowań do zawarcia umowy ubezpieczenia decydenci w firmie stają przed niełatwym zadaniem: potrzebą zadeklarowania wysokości poszczególnych sum ubezpieczenia. Zwyczajowo problem ten rozwiązywany jest w dość szybki sposób – poprzez wydanie polecenia przygotowania odpowiednich wartości służbom księgowym oraz przesłaniu ich do ubezpieczyciela lub brokera. Jednak analiza możliwych konsekwencji takiego podejścia świadczy o tym, że być może proces ten powinien przebiegać w nieco odmienny sposób...

Piotr Przybysz
Hestia Loss Control,
specjalista ds. oceny ryzyka,
zajmuje się zagadnieniami ryzyka powodzi
oraz szacowania wartości majątku
do celów ubezpieczeniowych, inżynier,
absolwent Wydziału Budownictwa Wodnego
i Inżynierii Środowiska Politechniki Gdańskiej,
w Grupie Ergo Hestia od 2001 roku.

Ryzykowna suma ubezpieczenia

Trochę podstaw

W myśl zasad przyjętych w Ogólnych Warunkach Ubezpieczenia (OWU) za wyznaczenie sumy ubezpieczenia majątku odpowiada Ubezpieczający.

Abstrahując od różnorodnego nazewnictwa występującego na naszym krajowym rynku ubezpieczeń, Ubezpieczający w przypadku ubezpieczenia mienia ma z reguły do wyboru

trzy rodzaje wartości, w oparciu o które może zadeklarować wartość majątku. Zgodnie z OWU większości towarzystw ubezpieczeń najczęściej są to: wartość księgowa brutto, wartość odtworzeniowa, wartość rzeczywista.

O ile definicja wartości księgowej brutto nie powinna budzić żadnych wątpliwości interpretacyjnych, to w przypadku wartości rzeczywistej oraz odtworzeniowej warto zapoznać się z definicjami (patrz tabela).

Wartość odtworzeniowa	Wartość rzeczywista
<p>Odpowiada kosztom przywrócenia mienia do stanu nowego, lecz nieulepszono, to jest:</p> <p>a) w przypadku budynku lub budowli - wartość odpowiadająca kosztom odbudowy w tym samym miejscu, z uwzględnieniem dotychczasowych technologii, konstrukcji i standardu wykończenia przy zastosowaniu dotychczasowych wymiarów i materiałów,</p> <p>b) w przypadku maszyn, urządzeń i wyposażenia - wartość odpowiadająca kosztom zakupu lub wytworzenia nowego przedmiotu tego samego rodzaju, typu oraz o tych samych parametrach powiększona o koszty transportu i montażu.</p>	<p>Jest to wartość odtworzeniowa (nowa) pomniejszona o techniczne zużycie.</p>

Ten sam majątek może mieć zatem przypisaną różną wartość, w zależności od definicji, według której ta wartość została określona. Ponieważ suma ubezpieczenia stanowi górny limit odpowiedzialności ubezpieczyciela, wybór i zadeklarowanie wartości do określenia wysokości sumy ubezpieczenia staje się jednym z istotniejszych elementów związanych z procesem zawierania umowy ubezpieczenia.

Remedium na całe zło?

Z punktu widzenia klienta jak i ubezpieczyciela najdogodniejszym rozwiązaniem jest takie określenie wartości majątku i następnie sumy ubezpieczenia, aby wypłacone w przypadku szkody odszkodowanie pozwalało na odbudowę utraconego mienia. Takie kryterium całkowicie spełnia tylko określenie sumy ubezpieczenia w oparciu o wartości odtworzeniowe.

W przypadku starannego określenia wartości odtworzeniowej rozwiązanie powyższe redukuje możliwość wystąpienia nadubezpieczenia i niedubezpieczenia oraz pozwala kadrze kierowniczej zakładu na świadome podejmowanie decyzji w zakresie transferu ryzyka na zewnątrz firmy.

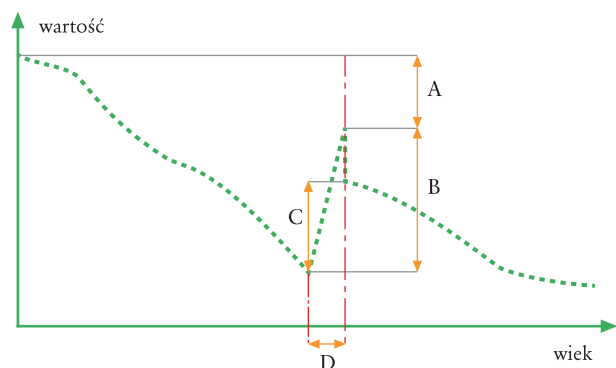
Polska rzeczywistość

Jak w praktyce wygląda proces ustalania sumy ubezpieczenia? Według statystyk większość firm opiera sumę ubezpieczenia na wartościach księgowych brutto. W przypadku zakładów nowych oraz wybudowanych od dwóch do czterech lat temu nie stanowi to poważnego problemu. Można założyć, że posiadane przez te zakłady wartości zestawione w ewidencjach środków trwałych odpowiadają (w sposób szacunkowy) wartościom odtworzeniowym.

Niestety, duży odsetek podmiotów na rynku polskim stanowią firmy starsze. Znaczna liczba tych firm powstała na bazie wcześniej istniejących zakładów państwowych i dysponuje prawie wyłącznie majątkiem nabytym w latach 90., 80., a nawet jeszcze starszym. Posiadane przez nie zestawienia wartości księgowych brutto często nie są w najmniejszym nawet stopniu adekwatne do wartości aktualnie występujących na rynku. Wpływ na ten stan rzeczy miało wiele czynników, między innymi: zmiana ustroju

(odejście od gospodarki centralnie sterowanej), inflacja, przekształcenia własnościowe czy też narzucane odgórnie aktualizacje wskaźnikowe.

Jeżeli do listy tej dodamy jeszcze nie do końca precyzyjne przepisy dotyczące rozliczania remontów i modernizacji oraz utratę wartości związaną z upływem czasu (patrz wykres), to oczywistym staje się twierdzenie, że istniejące w części firm wartości księgowe brutto w żaden sposób nie odzwierciedlają rzeczywistych nakładów finansowych potrzebnych do odtworzenia lub nabycia majątku. Poniżej kilka jaskrawych przykładów wskazujących do jak dużych rozbieżności wartości może dojść w przypadku oparcia ubezpieczenia o wartości księgowe.

Rysunek 1. Typowy przebieg utraty wartości środka trwałego w funkcji wieku.

- A - nieodwracalna utrata wartości,
- B - koszt remontu głównego,
- C - przyrost wartości wynikający z przeprowadzonych prac remontowych,
- D - czas trwania remontu głównego.

Przykład 1

Niewielki zakład branży spożywczej. Do ubezpieczenia deklaruje między innymi zbiorniki o pojemnościach od 30 do 60 m³, w wartościach księgowych brutto na poziomie od pięciu do ośmiu tysięcy złotych każdy. Koszt ewentualnego odtworzenia pojedynczego zbiornika, według cen z drugiego

kwartału 2006 roku, może wynieść od czterdziestu do nawet stu tysięcy złotych, w zależności od kształtu, zastosowanych materiałów, pojemności i wykonawcy.

Przykład 2

Zakład produkcyjny branży chemicznej. Data powstania pierwsza połowa lat 60. W tym okresie została wybudowana największa część instalacji zakładowych. Jeden z droższych komponentów tych instalacji to urządzenia AKPiA (Aparatura Kontrolno-Pomiarowa i Automatyka). Wartość księgową brutto pojedynczych modułów wynosi około pięćdziesięciu - sześćdziesięciu tysięcy złotych. Tymczasem koszt zastąpienia ich aktualnie produkowanymi zamiennikami to zaledwie cztery do pięciu tysięcy złotych za sztukę.

Przykład 3

Firma produkcyjna dysponująca wieloma nieruchomościami. Wartości deklarowanych do ubezpieczenia budynków, w wartościach księgowych brutto, wynoszą od stu do siedmiuset tysięcy złotych. Rzeczywiste koszty odtworzenia obiektów są dwu-, a nawet trzykrotnie wyższe.

Złe wybory... niedowiarkom ku przestrodze

W opisanych powyżej przykładach nie doszło do szkód. Firmy te w porę dostrzegły i skorygowały zagrożenia wynikające z niewłaściwie wyznaczonych sum ubezpieczenia. Niestety, nie można tego powiedzieć o wielu innych przypadkach. Jakie mogą więc być rzeczywiste konsekwencje oparcia sumy ubezpieczenia na zdezaktualizowanych wartościach księgowych brutto? Przeanalizujemy dwa przykłady.

Pożar zbiorników

Zakład produkcyjny zawarł umowę ubezpieczenia środków trwałych od ognia i innych zdarzeń losowych w zakresie pełnym, według wartości księgowej brutto. W trakcie prowadzenia standardowych czynności technologicznych nastąpiło uszkodzenie mechaniczne elementu sterującego przepływem cieczy przez zbiornik. W konsekwencji awarii doszło do przegrzania i zapłonu substancji palnej przechowywanej w zbiorniku. W wyniku działania ognia całkowitemu zniszczeniu uległy dwa zbiorniki oraz uszkodzone zostały dwa kolejne. Dodatkowo uszkodzone zostały również instalacje technologiczne oraz rurociągi estakady energetycznej. Wartość łączna zniszczonych i uszkodzonych zbiorników wraz z instalacjami pomocniczymi wyznaczona w oparciu o wartości księgowe brutto wyniosła około 26 tysięcy złotych. Natomiast koszty odtworzenia wyniosły:

- dla zbiorników całkowicie zniszczonych - koszty demontażu, odbudowy oraz montażu: łącznie 180 tysięcy złotych,
- dla dwóch zbiorników uszkodzonych wraz z instalacjami pomocniczymi - koszty niezbędnych napraw wyniosły około 100 tysięcy złotych.

Stosunek kosztów odtworzenia majątku do sumy ubezpieczenia wyrażonej w wartościach księgowych brutto wyniósł ponad 10!

Pożar turbiny

Elektrociepłownia posiadała umowę ubezpieczenia budynków, budowli oraz maszyn i urządzeń od ognia i innych zdarzeń losowych według wartości księgowej brutto. Szkoda powstała w wyniku niewielkiej awarii na upuście turbiny. W wyniku uszkodzenia nastąpiło przekroczenie znamionowej prędkości obrotowej turbiny, co było przyczyną dużych drgań, rozszczelnienia instalacji olejowej i w konsekwencji - pożaru. W wyniku działania ognia częściowemu zniszczeniu uległy turbozespoły oraz wiele powiązanych z nim urządzeń technologicznych, w tym układy automatyki oraz zasilania energetycznego.

Wartość księgowa brutto całego turbozespołu zadeklarowana do ubezpieczenia wynosiła około dziesięciu milionów złotych. Koszt naprawy turbozespołu zamknął się w kwocie około siedemnastu milionów. Stosunek kosztów odtworzenia majątku do sumy ubezpieczenia wyrażonej w wartościach księgowych brutto wyniósł 1,7. Powyższe przykłady szkód świadczą o tym, że wartości księgowe

- sposób kalkulacji kosztów dokumentacji projektowej,
- sposób kalkulacji wartości odtworzeniowej.
Ze względu na fakt, że oba zagadnienia są w istotny sposób powiązane z osiąganymi w procesie szacowania rezultatami, zostaną one scharakteryzowane poniżej.

Dokumentacja projektowa

W przypadku zakładów produkcyjnych wartość dokumentacji projektowej i prac pobocznych, w zależności od branży oraz informacji szczegółowych o zakładzie, waha się najczęściej w przedziale od pięciu do dziesięciu procent wartości kosztów bezpośrednich. Tak więc ustalenie, czy prowadzona kalkulacja powinna zawierać koszty związane z dokumentacją projektową, jest ważne dla wyniku oszacowania. Tym bardziej, że na przykład w przypadku zakładów chemicznych postęp technologiczny, szybkie zmiany specyfikacji procesów technologicznych i tym podobne czynniki powodują, że w przypadku odtwarzania majątku może pojawić się potrzeba przygotowania nowego projektu technicznego.

Ewentualna decyzja o podjęciu prac zmierzających do wyceny majątku zawsze powinna zostać poprzedzona dokładną analizą potrzeb i oczekiwań zakładu.

często nie zabezpieczają w prawidłowy sposób interesów ubezpieczających się zakładów. Dlatego niezwykle istotnym zagadnieniem jest zweryfikowanie poprawności zadeklarowanych do ubezpieczenia wartości.

Co można zrobić?

Wybór wartości księgowych brutto jako wartości deklarowanych do określenia sumy ubezpieczenia nie zawsze jest dobrym rozwiązaniem... Co jednak zrobić, gdy firma ma do dyspozycji wyłącznie takie wartości? Odpowiedź brzmi: dokonać oszacowania majątku do celów ubezpieczeniowych. Jakie warunki powinno spełniać oszacowanie realizowane na potrzeby ubezpieczeniowe? Charakteryzować się powinno prostym algorytmem postępowania oraz powinno pozwalać na stosunkowo dokładne określenie wartości odtworzeniowej lub rzeczywistej zakładu. Istotnymi elementami oszacowania wykonywanego na potrzeby ubezpieczeniowe są również możliwość przeprowadzenia okresowych aktualizacji oraz krótki czas realizacji. Zdefiniowane muszą zostać: przedmioty oszacowania, granice poszczególnych urządzeń i środków technicznych, zastosowane techniki oszacowania, forma prezentacji rezultatów czy wreszcie - szczegółowe zasady współpracy zainteresowanych stron. Precyzyjne scharakteryzowanie usługi i zakresu czynności związanych z jej przeprowadzeniem w znacznym stopniu ogranicza możliwość wystąpienia nieporozumień w trakcie realizacji oszacowania.

Lista zagadnień, które powinny być zdefiniowane w procesie oszacowania majątku zmienia się w zależności od typu oraz wieku zakładu. Do ważnych tematów często pomijanych przy ustalaniu założeń brzegowych do wyceny majątku do celów ubezpieczeniowych należą:

Wartość odtworzeniowa - zastąpienia

Rozpatrzmy następujący przypadek. Po pożarze turbiny w jednej z krajowych elektrowni nastąpiła potrzeba odtworzenia spalanej maszyny. Spalone urządzenie wyprodukowano na początku lat sześćdziesiątych minionego wieku. Zastosowane w turbinie rozwiązania techniczne znacznie odbiegały od obecnie stosowanych standardów. Koszt odtworzenia nowej turbiny z aktualnie produkowanym systemem sterowania według cen z drugiego kwartału 2006 roku wynosi około pięćdziesięciu milionów złotych. W tym przypadku mówimy o wykonaniu urządzenia odpowiadającego parametrami technicznymi urządzeniu ubezpieczonemu, jednak na pewno w stanie ulepszonym.

Gdyby zaś policzyć koszt odtworzenia urządzenia według starej specyfikacji, to nakłady finansowe potrzebne na odtworzenie znacznie mniej zaawansowanego technicznie urządzenia byłyby dużo wyższe! Stan ten wynika z potrzeby wykonania dawno już nieprodukowanych podzespołów i konieczności zaimplementowania aktualnie niestosowanych rozwiązań technicznych. Dlatego w przypadku starszych zakładów niezwykle ważne jest precyzyjne ustalenie metodyki wyznaczania wartości odtworzeniowej.

Wydawać by się mogło, że oszacowanie wartości odtworzeniowej majątku jest niezwykle ważnym, a przy tym łatwym w realizacji procesem. Jednak często decyzja o rozpoczęciu prac zmierzających do oszacowania nowej wartości odtworzeniowej jest dla klientów bardzo trudna. Obawiając się jej, firmy przedstawiają liczne, często bardzo stereotypowe argumenty. Najczęściej mówi się o wysokich kosztach i długim czasie przygotowywania oszacowania. Jak jest naprawdę, przedstawiają informacje w tabeli.

Wysokie koszty oszacowania

Koszty wyceny zależą zawsze od złożoności zleconego oszacowania, oczekiwanego stopnia dokładności, terminów przeznaczonych na realizację usługi. W zależności od ilości środków do oszacowania oraz przyjętego podziału majątku do wyceny, koszty usługi zwyczajowo wahają się od kilku do kilkudziesięciu tysięcy złotych.

Długi czas realizacji

Czas realizacji usługi związany jest głównie z przyjętą metodyką prowadzenia oszacowania. Określenie wartości majątku małej firmy może być prowadzone w oparciu o wykaz środków trwałych (oszacowaniu podlegać może każdy ze środków znajdujących się w zestawieniu). W przypadku dużych firm produkcyjnych, gdzie zestawienia środków trwałych przekraczają częstokroć nawet 10 tys. pozycji, taka metoda prowadzenia prac jest niecelowa. W takich sytuacjach proponuje się oszacowanie wartości głównych kompleksów/installacji produkcyjnych. Dzięki prawidłowemu doborowi techniki prowadzenia oszacowania (technika oszacowania dopasowana do skali i potrzeb zakładu), uzyskuje się krótszy czas wykonania oszacowania oraz ogranicza się do minimum stopień zaangażowania pracowników wycenianego zakładu.

Koszty polisy

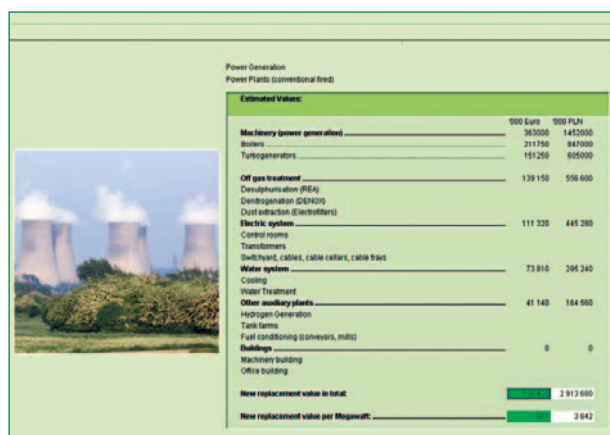
W większości przypadków wartość majątku wyrażona w wartościach odtworzeniowych jest wyższa niż w wartościach księgowych brutto. W związku z tym część klientów obawia się proporcjonalnego przyrostu wysokości składki ubezpieczeniowej. Założenie to nie jest do końca prawdziwe. Oczywiście wraz ze wzrostem wysokości sumy ubezpieczenia, występuje przyrost składki ubezpieczeniowej związany ze zwiększeniem odpowiedzialności ubezpieczyciela, jednak na pewno nie jest on proporcjonalny. Dlatego, w trakcie rozważań nad wyborem sposobu ubezpieczenia, warto zwrócić się o wariantową kwotację przyszłej polisy.

Problemy i ewentualne wątpliwości, jakie mogą powstać podczas prac związanych z przeszacowaniem wartości majątku, jest sporo. Na szczęście korzyści uzyskane z posiadania przez firmę gotowego oszacowania całkowicie rekompensują ewentualne niedogodności.

Podjęcie decyzji

Decyzja o transferze ryzyka powinna być oparta na zdrowych fundamentach. Jednym z nich jest na pewno właściwie określona wartość zgłaszanych do ubezpieczenia środków. Do rozwiązań zapewniających właściwe określenie wartości mienia należy przeprowadzenie oszacowania wartości majątku do celów ubezpieczeniowych. Dysponując poprawnie oszacowaną wartością majątku, znacznie ograniczamy możliwość podjęcia błędnych i często bardzo kosztownych w skutkach decyzji.

W przypadku oparcia sumy ubezpieczenia na niezawerifikowanych wartościach księgowych brutto może okazać się, że poczucie spokoju wynikające z posiadania polisy ubezpieczeniowej jest bardzo złudne - o czym zaświadczyć mogą między innymi przedstawione w tym artykule przykłady.

Power Generation		
Power Plants (conventional fired)		
Estimated Values:		
	900 Euro	900 PLN
Machinery (lower generation)	363000	1452000
Boilers	211700	847000
Turbogenerators	151200	605000
Off gas treatment	139150	556600
Desulfurization (REA)		
Dewidrogenation (GEM/2)		
Dust extraction (Electrostatic)		
Electric system	111320	445200
Control rooms		
Transformers		
Switchyard, cables, cable cutters, cable trays		
Water system	73810	295240
Cooling		
Water Treatment		
Other auxiliary plants	41140	164500
Hydrogen Generation		
Tank farms		
Fuel conditioning (conveyors, mills)		
Buildings	0	0
Machinery building		
Office building		
New replacement value in total:	2 913 000	
New replacement value per Megawatt:	3 042	

Rysunek 2. Strona wynikowa jednego z programów do wyznaczania wartości odtworzeniowej - rezultaty kalkulacji przeprowadzonej dla elektrowni.

Piotr Przybysz
piotr.przybysz@hestia.pl